

Lunds universitet
Statsvetenskapliga institutionen

STVM01
HT08
Handledare: Ylva Stubbergaard

Irreguljära immigranternas rätt till sjukvård

- en idéanalys av den politiska debatten

Katarina Ehn

Abstract

Every human being has the right to the highest attainable standard of health. This is regulated by the UN in the Declaration of Human Rights. However, Swedish legislation discriminate the group of irregular immigrants, regarding the right to health care. Therefore, Paul Hunt, the UN's special rapporteur on the right to health, draws serious critique on Sweden which has caused extensive debate regarding the matter, both in the civil and political sphere of society.

Thus, the aim of this essay is through an analysis of the political debate; make visible the norms of citizenship which are dominating the argumentation of the seven parties represented in the Swedish Parliament. An analytical framework, consisting of three dimensions, is therefore used in order to interpret the material which is relevant for the debate.

The conclusion is that Moderaterna and Centerpartiet mainly base their arguments on communitarian values, while Kristdemokraterna and Folkpartiet rather show influences of liberal ideas. Miljöpartiet and Vänsterpartiet explicitly advocate for the inclusion of irregular immigrants by a temporary amnesty in the asylum process, and therefore found their argument on liberal values, whereas Socialdemokraterna does not take a clear position in the matter.

Nyckelord: Irreguljära immigranter, sjukvård, mänskliga rättigheter, medborgarskap, kosmopolitism

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Problemformulering	2
1.2	Syfte och frågeställningar.....	3
1.3	En idéanalytisk utgångspunkt.....	3
1.4	Material	4
1.5	Avgränsning	5
1.6	Disposition	5
2	Teorikapitel	6
2.1	Nationalstaten, medborgarskap, migration och en kosmopolitisk utmaning	6
2.2	Medborgerliga kontra mänskliga rättigheter – en konflikt?.....	7
2.3	Medborgarskapsteori	8
2.3.1	Den liberala synen på medborgarskap	8
2.3.2	Kommunitär medborgarskapsteori	9
2.3.3	Analysdimensioner	11
3	Empirisk- och analytiskt kapitel	13
3.1	Irreguljära immigranter - sjukvårdsdebattens kontext	13
3.2	Irreguljära immigranternas rätt till hälso- och sjukvård, hur argumenterar partierna?	15
3.2.1	Människosyn	15
3.2.2	Syn på rättigheter	18
3.2.3	Syn på medborgarskapets räckvidd.....	21
3.2.4	Partiernas argumentation kopplat till principiell nivå	22
4	Slutsats	24
4.1	Vilka likheter och skillnader kan man se i de politiska partiernas förhållningssätt i förhållande till medborgarskapsnormerna?	24
4.2	Hur kan man relatera ovan nämnda debatt till den teoretiska diskussionen om en kosmopolitisk utmaning av nationalstaten?	25
4.3	Avslutande reflektioner	26
5	Referenser	27

5.1	Litteratur	27
5.2	Publikationer	28
5.3	Internet	29
5.4	Statliga publikationer	29
5.4.1	Utredningar.....	29
5.4.2	Propositioner	29
5.4.3	Motioner	29
5.4.4	Interpellationer	30
5.4.5	Kammarens protokoll.....	31

1 Inledning

”Health is a fundamental human right indispensable for the exercise of other human rights. Every human being is entitled to the enjoyment of the highest attainable standard of health conducive to living a life in dignity (...) Moreover, the right to health includes certain components which are legally enforceable.”

(11/08/2000.E/C.12/2000/4. General Comment 14)

Ovanstående citat tydliggör FN:s ståndpunkt gällande den mänskliga rättigheten till högsta möjliga uppnåeliga hälsa. Rätten till hälsa är således inte knutet till medborgarskap utan universellt och tillskrivet varje individ. I Sverige finns uppskattningsvis mellan tiotusen och trettiofemtusen¹ irreguljära immigranter², siffran är dock svår att fastställa. (Internet 1) Nedanstående beskrivna fall är en autentisk skildring som vittnar om en irreguljär immigrants verklighet.

”En 30-årig papperslös kvinna våldtas på öppen gata i Stockholm. Eftersom hon riskerar utvisning om hon går till polisen anmäler hon inte det inträffade, och hon vågar heller inte gå till sjukhus. Våldtäkten leder till graviditet. Mödravårdcentralen vägrar göra kontroller eftersom hon inte kan betala den fulla kostnaden, 500 kronor, för varje barnmorskebesök. Hon bor omväxlande hos vänner och på gatan, mår fysiskt och psykiskt allt sämre och får svårare att överleva ekonomiskt, eftersom graviditeten gör henne alltmer begränsad i vilka svartjobb hon kan ta. Flera kvinnojourer kontaktas, men de vill inte ta emot kvinnan eftersom hon är papperslös.”
(Läkartidningen nr 8 2008 volym 105 s. 538)

Sveriges regelverk beträffande rätten till sjukvård utesluter ovan benämnda grupp. Den ger endast rätten till akut sjukvård samt vård som inte kan anstå, detta till en osubventionerad kostnad som individen själv måste stå för. Det här har lett till svidande kritik från FN:s särskilda rapportör för rätten till hälsa, Paul Hunt, som lyfter fram Sverige som ett dåligt exempel i internationella sammanhang. (Ibid s 538-541)

Den svenske medborgaren är i allmänhet väl förtrogen med sina rättigheter och vet vid sjukdom vilken instans man skall vända sig till. Läkarvård betraktas som en given rättighet och som ett grundskydd i den demokratiska välfärdsstaten Sverige. Ett medborgarskap kan ses som ett juridiskt band mellan staten och individen. Vårt land är dock en del av en globaliserad värld där människor är i ständig förflyttning över landsgränser, varför det är angeläget att ifrågasätta den

¹ Eftersom gruppen inte finns registrerade någonstans är siffran svår att fastställa. ”Läkare i världen” resonerar enligt följande: Utgår man från dem som fått avslag på sin asylansökan men ändå inte lämnat landet, samt lägger till dem som aldrig sökt asyl eller fötts i Sverige i gömda familjer uppgår siffran någonstans i det angivna intervallet.

² Samlingsnamnet irreguljära immigranter utgör en heterogen grupp. Den förenande faktorn är att man vistas i landet utan legal status. Andra termer för gruppen är exempelvis ”gömda”, ”gömda flyktingar” eller ”papperslösa”. (SOU 2006:78 s 140)

situation mängder av människor upplever då de befinner sig i Sverige, utan varken medborgarskap eller papper.

1.1 Problemformulering

Rätten till högsta uppnåeliga hälsa är som inledningen visar definierat av FN som en mänsklig rättighet³. För att föra upp uppsatsämnet på principiell nivå belyser jag hur nationalstatens suveränitet utmanas av överstatliga fenomen, såsom exempelvis FN:s stadgar om de mänskliga rättigheterna. Den politiska sjukvårdsdebatten gällande gruppens rättigheter visar på en konflikt mellan medborgerliga och mänskliga rättigheter, där en förändrad internationell ordning med rörelse över nationsgränser tycks skapa komplexa problem. Den principiella essensen i sjukvårdsproblematiken förefaller vara en konflikt mellan den normativa rättighetskulturen (Delanty 2000:118) som de mänskliga rättigheterna har skapat och den suveräna statens skyldigheter.

Den politiska debatten i frågan karaktäriseras av olikheter i åsikterna inom såväl riksdag som regering. Den moderata linjen är restriktiv medan Kristdemokraterna och Folkpartiet står för ett generösare förhållningssätt och talar om lika rättigheter när det gäller vård för irreguljära immigranter som för svenska medborgare. Socialdemokraterna, med sin historia som regeringsmakt, har inte vittnat om någon intention att tillskriva de irreguljära immigranterna rätt till vård på samma premisser som den svenske medborgaren. I egenskap av oppositionsparti tar de inte heller tydligt ställning i frågan som övriga oppositionspartier explicit gör. Det tycks som om den politiska debatten styrs i varierande riktningar där argumenten grundas på olika värdegrunder. Frågan aktualiserades ytterligare under våren 2008 då migrationsminister Billström presenterar propositionen 2007/08:105 *"Lag om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl."*. Propositionen behandlande inte de irreguljära immigranternas situation och denna mötte därigenom hård kritik vilket föranledde debatt. Sjukvårdspersonal uttryckte starkt missnöje grundat på att de politiska riktlinjerna orsakar konflikt med de sjukvårdsetiska koderna. Man menade att detta mynnade ut i att man tvingas anlägga ett selektivt förhållningssätt i vårdssammanhang där personalen tvingas frångå gängse kodex och behandla patienter utifrån andra premisser än vårdbehov, och därmed i förlängningen bedriva migrationspolitik. Det står således klart att frågan om irreguljära immigranternas rätt till sjukvård rymmer en rad motsättningar, inte minst mellan de politiska partierna inom såväl riksdag som regering. Detta väcker en undran hos mig vad gäller vilka värdegrunder som styr den politiska debattens argumentation.

³ Sverige är tillsammans med Österrike Europas mest restriktiva land vad gäller tillgången till sjukvård för irreguljära immigranter. Länderna i södra Europa har ett generösare regelverk gällande frågan. Spanien och Italien erbjuder t.ex. fri sjukvård till alla, medan exempelvis Frankrike och Belgien har parallella administrativa system för "undocumented migrants" som gör att gruppen kan behandlas i samma sjukvårdssystem som övriga invånare. (Picum 2007:7-8)

1.2 Syfte och frågeställningar

Mot bakgrund av ovanstående är avsikten med min uppsats att göra en idéanalys av sakfrågans debatt.

Uppsatsens huvudsakliga syfte är således att analysera riksdagspartiernas argumentation vad gäller irreguljära immigranternas rätt till sjukvård. Detta för att synliggöra vilka värden som kan spåras till liberal respektive komunitär medborgarskapsnorm samt koppla denna debatt till en diskussion om nationalstatens förändrade förutsättningar.

Syftet skall uppnås genom följande frågeställningar

1. Vilka likheter och skillnader kan man se i de politiska partiernas förhållningssätt i förhållande till medborgarskapsnormerna?
2. Hur kan man relatera ovan nämnda debatt till den teoretiska diskussionen om en kosmopolitisk utmaning av nationalstaten?

1.3 En idéanalytisk utgångspunkt

”Politiska idéer formar människors övertygelser, sympatier och strävanden och har utan tvekan stor betydelse för samhällets utveckling.” Därför är det av relevans och vikt att analysera och granska de budskap som framförs, något som kräver en vetenskaplig metod. (Beckman 2007:9)

Denna uppsats är utformad som en idéanalys. Min avsikt är att studera den politiska debatten kring irreguljära immigranter rätt till sjukvård genom en granskning av partiernas argument och sedan relatera dessa till två olika medborgarskapsnormer.(jmf Bergström & Boréus 2000:153)

Idé- och ideologianalyser delas vanligen upp i inriktningar där studieobjekten antingen är en aktör (exempelvis ett politiskt parti) eller ett sak- eller politikområde (exempelvis en specifik politisk debatt). Den här studien är utformad som en kombination av sakområdena aktör och idéer, detta som ett försök att härleda influenser av ideologiska värderingar i partiernas argument.(jmf ibid 154) Min avsikt är att spåra värden/värderingar från såväl den liberala som den komunitära medborgarskapsnormen i argumentationen. Jag har ingen ambition att presentera klara samband mellan partiernas argument och ideologisk förankring. Jag kan inte renodla och kategorisera partierna ideologiskt utifrån min modell, utan istället föra resonemang mot bakgrund av mina analysdimensioner. Detta dels för att en ideologi är mer omfattande än vad mina tre dimensioner kan spegla, samt att de valda medborgarskapsnormerna (liberala och komunitära) inte är de enda teorier som skulle kunna användas.(Jmf Bergström & Boréus

2000:171) Med mina dimensioner avser jag att belysa tre olika aspekter av respektive medborgarskapsnorm. Vidare utveckling av dimensionerna finns i stycke 2.3.3.

I debatten om vad som är god vetenskap råder det ingen enhetlig uppfattning och olika skolor representerar olika ståndpunkter. Jag bör därför redogöra för mina egna utgångspunkter när det gäller ontologi och epistemologi, för att uppsatsen skall kunna placeras i en metateorisk kontext. Eftersom studien har ett tolkande syfte med förankring i hermeneutiken, är min ontologiska uppfattning relativistisk. Individens verklighetsuppfattning är således en subjektiv mental konstruktion, avhängig dennes erfarenheter. Därmed distanserar jag mig från uppfattningen om en objektiv verklighet och framhåller istället synen på en interaktiv epistemologi, där det inte går att separera forskaren på ett tydligt sätt från studieobjektet, varför resultatet skall ses som en samverkan dem emellan.(jmf Lundquist 1993: 67-69)

1.4 Material

Mitt material består i huvudsak av tre olika källkategorier: riksdagsmotioner, interpellationer och dokumentation ur Kammarens protokoll. Samma sökord⁴ användes i samtliga källkategorier. Utifrån dessa källor blev resultatet 47 träffar i riksdagsmotioner, 10 träffar i interpellationer samt 49 träffar i Kammarens protokoll. Efter granskning av samtliga träffar var 25 riksdagsmotioner relevanta, två interpellationer samt fem protokoll från Kammaren. Se källförteckningen för materialets fördelning mellan partierna. Även propositionen *2007/08:105 Lag om vård för asylsökande m.fl.* ingår i analysen av partiernas argumentation.

För att kunna utläsa en strikt partilinje i materialet, företrädevis i motionerna, har min strävan varit att ta del av partimotioner – alltså motioner underskrivna av partiordföranden. Det har emellertid inte funnits ett stort antal av dessa gällande den här specifika frågan, varför jag fick bredda mitt sökfält till riksdagsmotioner. För att fånga in debatten i ett större sammanhang bortom motionerna, som främst bidrar med ett tämligen kortfattat ställningstagande i sakfrågan, utgör protokoll från Kammaren och interpellationerna mer djupgående ställningstagande. Jag är dock medveten om att enskilda riksdagsledamöters ställningstaganden inte nödvändigtvis speglar en enhetlig bild av det sammantagna partiet. Att debatten givit upphov till splittringar inom partierna gör att varje citat och uttalande måste jämföras med den huvudsakliga partilinjens för att kunna användas i sammanhanget.

⁴ Sökorden: papperslös* ELLER gömd* flykting* OCH sjukvård ELLER amnesti

1.5 Avgränsning

För att avgränsa debatten har jag valt att bygga analysen på material från riksmötet 07/08. Jag ämnar dock att sätta in analysen i en vidare kontext varför jag skapar en tillbakablick på centrala händelser i debatten under perioden mellan riksmötena 04/05 och 07/08. Anledningen till att riksmötet 04/05 är av intresse, är det så kallade Påskuppropet som ägde rum under våren 2005. Detta upprop, som var en reaktion mot en tid av kritiserad asylpolitik, lyfte upp frågan om irreguljära immigranter på den politiska agendan.

1.6 Disposition

Efter detta inledande kapitel som presenterar uppsatsen följer ytterligare tre kapitel. Det andra kapitlet utgörs av de teoretiska utgångspunkter som ligger till grund för studien. Där redogör jag för tre dimensioner utifrån de medborgarskapsteorier jag valt, samt presenterar den teoretiska debatt som råder vad gäller nationalstatens förändrade position med kopplingar till medborgarskapet. Kapitel tre presenterar uppsatsens analys utifrån dimensionerna, följt av kapitel fyra där frågeställningarna besvaras sammanfattande. Vidare avslutar jag uppsatsen med mina egna reflektioner.

2 Teorikapitel

2.1 Nationalstaten, medborgarskap, migration och en kosmopolitisk utmaning

Den intima kopplingen mellan nationalstaten och medborgarskapet har historisk förankring.(Jacobson 1997:7) Staten kan anses grundläggande för att medborgarskapet skall ha något reellt innehåll samtidigt som medborgarskapet är en förutsättning för statens existens och legitimitet. Man kan därför jämföra relationen mellan staten och individen vid ett växelspel bestående av rättigheter och skyldigheter, samt ansvar och skydd. Medborgarskapet ger alltså individen ett visst mått av politiska, sociala och ekonomiska skyddsfaktorer och rättigheter. I gengäld förväntas dock medborgaren leva upp till de skyldigheter staten kräver samt visa lojalitet med densamma. Medborgarskapet kräver dock kontinuerlig omdefiniering och anpassning till övrig samhällsutveckling. Det ligger även i statens centrala roll för medborgarskapet att reglera vem eller vilka som skall inkluderas i medborgarskapsskaran samt hur medborgarskapsrätten är utformad; alltså vilka faktiska rättigheter och skyldigheter ett medborgarskap innebär.(Lokrantz Bernitz 2004:59-60, Jacobson 1997:7-8)

Nationalstatens suveräna position och givna relation till medborgarskapet har dock kommit att ifrågasättas.(Olausson 2005:29-30) Transnationella företeelser, däribland migration, skildras som en utmaning för nationalstaten. Den internationella politiska ordningen består inte längre bara av stater som aktörer utan har även sällskap av överstatliga politiska sammanslutningar, nätverk och mellanstatliga organ etc. Detta framställs ibland som en ny geopolitisk kontext, vilken ger upphov till debatt om huruvida den internationella politiska ordningen, med nationalstaten och dess traditionella koppling till medborgarskap, har samma positioner.(Calloni 2005:107)

Migration utmålats som en stark faktor som påverkar nationalstaten.(Jacobson 1997:6) Rörelse över nationsgränserna påstås ha urholkande effekt på medborgarskapet då det bidrar till att skillnaderna mellan medborgare och icke-medborgare blir allt mindre. Individen når en allt starkare ställning utifrån de mänskliga rättigheterna och migration har aktualiserat olika rättighetskategorier – sociala, civila, ekonomiska och politiska – för individen snarare än medborgaren.(Jacobson 1997:8-9) Migrationens påverkan på den internationella politiska ordningen kräver inte bara nya förhållningssätt i praktiken, utan den ställer även krav på den politiska teorins begränsningar. Som påtalas i stycke 2.3.1 rymmer den liberala skolan motsättningar i tanken om en moralisk jämlikhet mellan individer. Denna tanke förefaller oförenlig med exkluderande gränssättningar, t.ex. nationella medborgarskap som utesluter exempelvis immigranter och asylsökande.(Cole 2000:1-2) Detta har givit upphov till tankar och idéer om ett medborgarskapsbegrepp bortom nationalstaten. Tanken är ingalunda ny utan kan spåras till Kant och idén om världsmedborgaren vars syfte var att lyfta fram en moralisk

dimension mellan medlemmar av olika suveräna stater. Ett kosmopolitiskt medborgarskap utmanar således den traditionella världsordningen och nationalstaten. Basala universella rättigheter och skyldigheter, enande för mänskligheten kan i förlängningen tänkas verka utjämnande i världsordning.(Linklater 2007:109)

Även Delanty (2000) lyfter fram ett medborgarskap bortom staten. Utifrån Habermas resonemang om den kosmopolitiska medborgaren anses fler faktorer än födelseorten vara relevanta för medborgarskapet. Vidgas medborgarskapsbegreppet till fler referenspunkter än födelseorten skapas möjligheter för människor i förflyttning över nationsgränserna. Delanty beskriver kosmopolitismen som ett "flytande fenomen" utan specifik samhällsgemenskap. Därmed blir nationsgränserna och värden knutna till nationalstaten inte är lika centrala.(Delanty 2000:94-97)

2.2 Medborgerliga kontra mänskliga rättigheter – en konflikt?

Sedan mitten på 1900-talet har individen nått en alltmer central position i internationella rättsliga sammanhang. Detta är en följd av doktrinen om de mänskliga rättigheterna, ett exempel på överstatlig lagstiftning, och instanser som krigstribunalerna. Dessa institutioner deklarerar de mänskliga värdenas okränkbarhet, varför nationell lagstiftning skall underordnas. Frånsett de fundamentala rättigheterna såsom rätten till liv, frihet och personlig säkerhet etc. inkluderas även sociala och ekonomiska rättigheter. (Fernandez 2005:102-103)

De mänskliga rättigheterna står som exempel för en normativ global kultur, och de har sedermera givit upphov till erkännandet av individens två rättsligt definierbara positioner – medborgare och människa.(Delanty 2000:117-118) Dessa bägge positioner har vidare lagt grund för två rättighetskategorier, medborgerliga samt mänskliga. De medborgerliga rättigheterna är förankrade i nationalstaten medan de mänskliga rättigheterna rymmer universella värden, territoriellt obundna. De mänskliga rättigheterna vilar på en moralisk och rättslig föreställning om individen, medan de medborgerliga har sin grund i ett politiskt och rättsligt synsätt. Den rättsliga aspekten är således en förenande faktor, dock finns det en uppenbar skillnad i vem eller vilka som innefattas. Mänskliga rättigheter är fundamentala, och åtnjutes således av samtliga individer, medan statstillhörighet avgör vilka som omfattas av de medborgerliga.(Delanty 2000: 117 ff jmf Jacobson 1997:9-10)

Det råder dock ingen enhetlig uppfattning om de mänskliga rättigheternas egentliga påverkan på den nationella suveräniteten. Delanty (2000) menar att den internationella rätten blivit en del av de nationella rättssystemen till följd av rättslig pluralism.(Delanty 2000:135) Det internationella rättssystemet överlappar och genomsyrar alltså det nationella. Vidare menar Delanty, samstämmigt med Sousa Santos, att nationell lagstiftning genomgår en transnationaliserande process då den påverkas av formellt och informellt tryck från andra transnationella aktörer och stater.(Ibid s 133) Fernandez (2005) förhåller sig dock mer tveksam till förhållandet mellan nationell och internationell rätt. Trots att individens position bevakas och representeras, och således kan uppfattas som framflyttad och mer central, ifrågasätter Fernandez dess reella påverkan på medborgarskapet. Han argumenterar för en

förändring huvudsakligen på ett teoretiskt plan, medan staten i realiteten fortfarande är en stark aktör. Historien vittnar om statliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna som inte kunnat förhindras trots internationella samfundets påtryckningar. Fernandez menar dock att nationell lagstiftning gradvis harmoniseras med den internationella normstrukturen, vilket även innebär en successiv förändring i praktiken – denna förändring står dock inte i paritet med teorin.(Fernandez 2005:102-105)

2.3 Medborgarskapsteori

”The essence of the nation-state is the institution of citizenship: the integration of all the inhabitants of a territory into the political community, and their political equality as citizens”. (Castles & Davidson 2000:2)

I vid mening talar man om medborgarskap som ett medlemskap i den politiska gemenskapen.(Delanty 2000:29) En analys utifrån ett medborgarteoretiskt perspektiv, i statlig kontext, skildrar inte enbart relationen mellan staten och individen. Medborgarskapet spelar även en viktig roll i politisk teori då det även speglar aspekter viktiga för politisk moral.(Patten 2000:193) Patten menar att medborgarskapsteori skall kunna besvara minst tre distinkta frågor. Inledningsvis skall teorin redovisa **vem/vilka** som anses leva upp till kraven för inkludering i medborgarskapgemenskapen, samt på vilka grunder. Vidare bör den ringa in vilka **rättigheter** ett medborgarskap skall inbegripa. Vad har en medborgare rätt att kräva av staten samt den gemenskap han/hon ingår i? I anslutning till rättigheter står **skyldigheter**. Vilka skyldigheter innebär ett medborgarskap, samt vilken/vilka identiteter förväntas medborgaren utveckla för att leva i enlighet med den gemenskap han/hon ingår i?(Ibid s 193) Nedan presenterade grundläggande stipuleringar av respektive medborgarskapsnorm, alltså dess grundläggande drag. Då dessa teoribildningar utvecklats över tid rymmer de således förgreningar. Intentionen är dock att presentera de mest centrala aspekterna.⁵

2.3.1 Den liberala synen på medborgarskap

Liberalismens ontologiska premisser framhåller människan som en *rationell* och *autonom* varelse, i viss mån egoistisk, kapabel att självständigt formulera sina mål efter individuella premisser baserade på nyttomaximerande. Medborgarskapet och den

⁵ Uppsatsens teoretiska upplägg har således delvis hämtat inspiration från Lennart Lundquists (2001) resonemang kring ”nödvändiga egenskaper”, komponentdimensioner samt abstraktionsdimensioner. Lundquist för teoretiska resonemang kring definitionen av demokrati, och utgår från ett sådant upplägg. För en djupare insikt, se Lundquist 2001:81 ff.

politiska gemenskapen ses därför som verktyg för att uppnå dessa enskilt utvecklade mål.(Fernandez 2005:66-68 jmf Van Gunsteren 1994:38-39) I detta individcentrerade perspektiv strävar *individen* efter maximal makt och utrymme för att agera fritt och självständigt, och det politiska etablissemanget bistår enbart med att försvara och säkerställa dessa förutsättningar. Individen skall således frigöras från kollektivet, sätta sig själv i centrum och agera självständigt utifrån sina rättigheter. Den liberala medborgarskapsnormen är alltså centrerad kring individens rättigheter i förhållande till stat och kollektiv. Individen ingår dock i en kollektiv gemenskap, som per definition begränsar dennes frihet, varvid ett tänkt kontrakt mellan autonoma individer sluts för att tillgodose gemensamma intressen och behov. Genom kontraktet får även individerna förutsättningarna att tillgodose sina egna intressen.(Fernandez 2005:65-68)

Liberalismen brottas med den centrala problematiken när det gäller balansen mellan förhållningssättet till den suveräna staten och den suveräna individen. Hur uppnås en jämvikt mellan makt och rätt, och rättigheter och skyldigheter? Det finns en motsättning i statens roll såtillvida att den skall fungera som en garant för att individen skall kunna, utifrån sina fri- och rättigheter, sträva efter att i konkurrens med andra tillgodose sina egenintressen. Statens monopol på tvångsmakten som skall verka i detta syfte får dock inte verka i motsatt riktning och således inskränka på den enskilde mer än nödvändigt.(Held 1996:101-103) Liberal politisk teori står för en *moralisk jämlikhet* mellan alla individer. Alla individer är således moraliskt sett likvärdiga. Denna moraluppfattning strider således mot att indela individer i ”insiders” och ”outsiders”, något som leder till en moralisk konflikt i det liberala synsättet.(Cole 2000:2-3)

Grundläggande liberala doktriner hävdar att individen är bärare av ’naturliga rättigheter’, dvs. medfödda *okränkbara rättigheter*. Samtliga individer anses även ’fria och jämlika’.(Held 1996:102) Människan föds alltså med naturliga rättigheter vilka tillskriver individen rätten att förfoga över det egna livet (liv, frihet, ägodelar, arbete) samtidigt som man är skyldig att respektera andras rättigheter. Individerna får således inte kränka varandras frihet.(Ibid s 110) Den liberala medborgarteoretiska ansatsen rymmer dock en motsättning i förhållande till migration. I ljuset av det liberala synsättet uppstår det svårigheter att försvara nationalstatens gränsdragningar med medborgarskapets exkluderande konsekvenser.(Cole 2000:1-2) Den liberala tanken är förankrad i uppfattningen om en universell jämlikhet mellan individer och deras medfödda fri- och rättigheter(Held 1996:102), något som är oförenligt med regleringar som skapar avstånd mellan medborgare och icke-medborgare. (Cole 2000: 2) Den universella tanken om moralisk jämlikhet skapar förutsättningar för alla individers likhet inför lagen men syns oförenlig med liberala politiskfilosofiska tankar att försvara exkluderande gränsdragningar i liberal politik. (Ibid s 3-4) Individualism, baserad på mänsklig jämlikhet, har således ett grundläggande liberalt värde.

2.3.2 Kommunitär medborgarskapsteori

Den kommunitära medborgarskapsnormen ställs ofta emot den liberala, då dess ontologiska principer främst speglar individen som en del av ett *kollektiv*. Den kommunitära traditionen avvisar den individualistiska synen och framhåller istället uppfattningen om att individen formas i *gemenskapen*. Gemenskapen utformar koder

varpå den gemensamma identiteten skapas. Centralt inom den kommunitära skolan är betoningen på det lokala (inhemska) som utgörs av specifika värden som är grundläggande för just det specifika samhället. Medborgarskapets identitet och stabilitet skapas och främjas i gemenskapen och samspelet med andra individer som representerar samma värden och koder. (Fernandez 2005:66-68)

I motsatt till den liberala synen på en neutral stat lyfter den kommunitära medborgarskapsnormen fram en stat som bärare av kollektiva moraliska principer. Dessa principer skall alltså forma den värdegrund samhället vilar på.(Kymlicka 1990:208-209) Relationen mellan staten och medborgaren ses således som ett ”organiskt förhållande” (Rothstein 2006: 44) och statens/kollektivets roll är att framhålla vissa värderingar, enligt vilka människor sedan skall rätta sina liv och göra sina val. Den kommunitära skolan är centrerad kring tre centrala idéer; deltagande, identitet samt kulturell partikularism.(Delanty 2000:51 ff) Medborgarskapet kretsar kring deltagande i den politiska gemenskapen (Kivisto & Faist 2007:10) samtidigt som den handlar om en identitet som alltid är en produkt av en specifik gemenskap/kultur. Den kommunitära diskursen talar huvudsakligen om en strävan att skydda majoritetskulturen som ligger till grund för gemenskapen. Den dominerande kulturen, vilken lyder under statens erkännande varför den även reproduceras, utgör en normerande grund och minoriteter och nytillkomna grupper måste anpassas till denna för att kunna delta. (Delanty 2000:57-58)

Staten bör, enligt den kommunitära skolan, bland annat handla för den nationella kulturen och den etniska homogeniteten. Följaktligen kan staten producera, och reproducera, dessa värderingar genom att finansiellt stödja en viss typ av kultur som verkar och arbetar i samma riktning, samtidigt som man väljer bort att stödja andra. Staten, alltså majoriteten av befolkningen och kollektivet, är normativ till sin natur och således grundläggande av den gemensamma värdegrund och identitet som samhället skall representera.(Rothstein 1999:47-49)

Den kommunitära synen på individen och den autonomiprincip som framhålls inom liberalismen ter sig vitt skilda. Då individernas förutsättningar att förverkliga sina livsprojekt ter sig olika, krävs det att staten fördelar resurser utifrån dessa preferenser. Definitionen av dessa resurser är avhängiga statens ställningstagande i vissa frågor, och Rothstein (1999) exemplifierar dessa som sjukvård, utbildningssystem, socialförsäkringar samt grundläggande rättigheter. Statens ställningstagande vad gäller exempelvis vilken typ av kunskap som skall förmedlas i utbildningssammanhang omöjliggör idén om den neutrala staten. Staten bör istället representera en moralisk grund baserat på kollektivet där faktorer såsom uppfattningar om etnicitet, nationalism, gemensam historia och kultur är avgörande. Staten utgörs alltså av kollektivet, och dess uppgift är att framhålla vissa kulturella värderingar samt upprätthålla dessa hos medborgarna.(Ibid s 46-48)

Den kommunitära skolans strävan efter en gemensam identitet som formar individen ger följaktligen gemenskapen mandat att välja dess medlemmar. Detta innebär följaktligen att det står staten fritt att utforma policys reglerande medborgarskap. De kriterier som styr inkluderingen av medborgare överensstämmer således med rådande uppfattning om den gemensamma identiteten som präglar den specifika politiska enheten, så även nationalstaten. Nationalstaten besitter således makten att råda över medborgarskapets inkluderande och exkluderande karaktär. Politiska sammanslutningar är avgränsade enheter, vilka självständigt styr och skall skydda de egna medlemmarna samt skapa den egna befolkningen. Rätten att råda över vilka som får inkluderas respektive exkluderas utgör kärnan av en enhets självbestämmande. Utan denna begränsning mot dem som inte tillhör den politiska gemenskapen, exempelvis

immigranter och asylsökande, går det inte att skapa en specifik gemenskap karaktäriserad av typiska drag kännetecknande just den.(Cole 2000: 60-65) Då den politiska gemenskapen/enheten (community) är det eftersträvarvärda och överlägsen alternativ som anarkism och en allomfattande global enhet, är gränser nödvändiga för att bibehålla ordningen. Baserat på individens natur, allt formas i den sociala gemenskapen, uppstår jämlikhetsprincipen inom gemenskapen varpå ett selektivt exkluderande medlemskap bli oundvikligt.(Ibid s 4-5) Baserat på dessa resonemang kan man skönja att värden såsom exempelvis jämlikhet står att finna i båda principerna, de tillskrivs dock olika betydelse och sammanhang vilka i sin tur tycks grundas på synen på människan natur. För att åskådliggöra detta på ett tydligt sätt utmejslar dimensionerna i nästa stycke de uppenbara skillnaderna. Det kommunitära synsättet när det gäller en politisk enhets moraliska skyldighet att inkludera asylsökande och andra grupper återfinns i synen på den specifika gemenskapens oberoende samt självbestämmande. Detta avgör vilka som har tillträde till gemenskapen.(Jmf Cole 2000:61-65)

2.3.3 Analysdimensioner

Dimensionerna avser att fånga in de aspekter av argumentationen som är centrala för mina frågeställningar.(Jmf Beckman 2007: 26) Inspirerad av Herbert Tingstens syn på ideologins beskaffenhet grundar jag mitt val av den första dimensionen på ontologiska premisser, då denna speglar medborgarskapsnormernas människosyn.(Bergström & Boréus 2000:162-163) Den andra dimensionen är till skillnad från den första normativ.(Ibid s 163) Synen på rättigheter, belyser relationen mellan en universell rättighetskultur och rättigheter baserade på en specifik gemenskapskultur. Som påvisas i uppsatsens inledning är rätten till sjukvård ett exempel på en rättighet som regleras i två lagstiftningar, vilket orsakar en konflikt. Denna dimension använder jag för att tydliggöra partiernas hantering och värdering av denna konflikt. Den tredje och sista dimensionen kan ses som en följd av de två tidigare, och är ett sätt att definiera medborgarskapets räckvidd. Dimensionen ringar in huruvida partierna betraktar medborgarskapet utifrån ett inkluderande eller exkluderande synsätt. Sammantaget utgör dessa tre dimensioner en ”trappa” av olika aspekter som karaktäriserar relationen staten – individen utifrån två olika normerande synsätt. De bildar en analysram som används vid tolkningen av materialet.⁶ Att tillämpa analysdimensioner erbjuder ett generösare tolkningsutrymme än exempelvis idealtyper, och kan ses som förenat med intersubjektiva risker. Detta ställer krav på tydlighet i forskningsprocessen.(Bergström & Boreus 2000:173)

⁶ Upplägget för hur jag redogör för dimensionerna är inspirerat av hur Kristian Sjøvik (2004) kategoriserar hur mänskligt beteende och idéers kontextbundenhet kan fångas upp i en modell bestående av typologier. För en djupare förståelse för Sjøviks resonemang samt hur han tillämpar detta tillvägagångssätt i sin egen forskning, se Sjøvik 2004:22-28

Figur 1. Analysdimensioner

Dimensioner	Liberal⁷	Kommunitär⁸
1. Människosyn	<p><u>Individualistisk</u> Individen är fri och jämlik, nyttomaximerande, förnuftig och rationell. Hans/hennes frihet garanteras av rättigheter vilka ger individen makt att agera självständigt gentemot stat och kollektiv.</p>	<p><u>Holistisk</u> Individen är en social varelse, formad av och i den kollektiva gemenskapen. Ingen individ är autonom, utan hans/hennes värderingar och uppfattningar är baserade på social tillhörighet.</p>
2. Syn på rättigheter	<p><u>Universell</u> Människan föds med okränkbara naturliga rättigheter enligt doktrinen om de mänskliga rättigheterna. Det råder en normativ global rättighetskultur.</p>	<p><u>Knutna till gemenskapen</u> Den politiska gemenskapen skapar en specifik rättighetskultur, exempelvis medborgerliga rättigheter, gällande för gällande för gruppens medlemmar.</p>
3. Syn på medborgarskapets räckvidd	<p><u>Inkluderande</u> Det liberala medborgarskapet, vilket bygger på en moralisk jämlikhet mellan individer, kan inte rättfärdiga exkluderandet av grupper och enskilda individer.</p>	<p><u>Exkluderande/Selektivt</u> Politiska gemenskaper kräver en gemensam identitet som formas av och inom gemenskapen. Följaktligen bestämmer gruppen själv vilka medlemmar som får ingå.</p>

⁷ Hoffman 2004:19, Van Gunsteren 1994:38-39, Fernandez 2005:66 ff, Cole 2000: 2 ff, Held 1996:102, Delanty 2000:117

⁸ Rothstein 2007:47 ff, Fernandez 2005:67-68, Van Gunsteren 1994:41, Cole 2000:64-65,

3 Empirisk- och analytiskt kapitel

3.1 Irreguljära immigranter - sjukvårdsdebattens kontext

Sverige är känt som ett land med ett liberalt förhållningssätt till invandring, och har sedan 60-talet visat prov på en generositet när det gäller välfärd och medborgarskap till utlandsfödda.(Schierup, Hansen & Castels 2006:195-196) Under senare år har det uppmärksammas indikationer på ett restriktivare förhållningssätt i den svenska asylpolitiken generellt. Tänkbara orsaker till denna utveckling kan vara ett fördjupat EU-samarbete samt Sveriges anslutning till Schengenavtalet. Dessutom är arbetskraftsinvandringen är fortsatt låg samtidigt som antalet papperslösa immigranter öka.(Ibid s 199)

I januari 2003 tillsatte den dåvarande socialdemokratiska regeringen en utredning vars uppgift var att se över och ta ställning till hur Sverige levde upp till 2003/9/EG gällande miniminormer för mottagandevillkor av asylsökande i medlemsstaterna. I enlighet med uppdraget granskades samtliga aspekter av den svenska författningsregleringen samt dess praktiska utformning. Detta för att skapa en bild av hur Sverige levde upp till ovan nämnda miniminormer. Utredningens huvudsakliga slutsats var att det svenska mottagandet levde upp till de krav direktiven angav. Dock ansågs författningsregleringen delvis bristfällig varpå utredningen föreslog att lagfästa, kodifiera, vad som i praktiken redan gällde. Detta ansågs vara av vikt då det krävs att EG-direktivet befästes i även den nationella lagstiftningen.(SOU 2003:89 s 13)

Direktiven gällde delvis asylsökandes rätt till hälso- och sjukvård; medlemsstaterna åläggs som minimum garantera den sökande rätt till ”nödvändig hälso- och sjukvård som åtminstone skall innefatta akutsjukvård och nödvändig behandling av sjukdomar”(Ibid s 15, 83). Genom en överenskommelse mellan den svenska staten och Sveriges kommuner och landsting (SKL) klarade Sverige att möta kraven i praktiken. Denna överenskommelse ansågs emellertid inte tillräcklig varför man lade fram förslag om en kodifiering av praxis, för att befästa dessa rättigheter i lag.(Ibid s 15)

Enligt siffror från socialstyrelsen fanns det uppskattningsvis cirka 20 000 människor⁹ som vistades utan tillstånd i Sverige vid den här tidpunkten; immigranter utan uppehållstillstånd som inte är asylsökande. Trots att gruppen beskrivs som synnerligen heterogen (SOU 2006:78 s 140) delar Socialstyrelsen in den i tre kategorier: asylsökanden som fått avslag utan att lämna landet, de så kallade ”gömda flyktingar”,

⁹ Siffran är av naturliga skäl svår att fastställa, dock har man gjort denna beräkning av ”gömda flyktingar” utifrån hur många asylsökande som fått avslag på sina ansökningar men som inte kunnat avvisas. (Social rapport 2006 s 340-341)

människor som vistas i landet för att arbeta men saknar tillstånd, den så kallade svarta arbetskraften samt den grupp som fallit offer för trafficking och följaktligen befinner sig i landet ofrivilligt. (Social rapport 2006: 340) Överenskommelsen mellan staten och SKL erbjöd asylsökande sjukvård¹⁰ medan gruppen irreguljära immigranter endast tillskrevs rätten till omedelbar vård, osubventionerat finansierad ut egen ficka. (Ibid s 343-244)

Under 2004 fattade riksdagen ett beslut om att lägga ner Utlänningsnämnden. Denna myndighet behandlade asylärenden fram till 2006 då den ersätts av tre förvaltningsdomstolar. (Proposition 2004/05:170) Våren 2005 inleddes vad som kom att benämnas Påskuppropet. På initiativ av ärkebiskop K-G Hammar sändes ett brev till regeringen vilket uttryckte oro över den svenska asylpolitikens utveckling. Detta var startskottet för ett upprop med krav på en förändrad asylpolitik, initierat av Sveriges Kristna Råd. Det fick en stor uppslutning även utanför kyrkans värld. Under våren 2005 pågick namnsamling för en ”flyktingamnesti” som när den överlämnades till dåvarande migrationsminister Barbro Holmberg fick stor medial uppmärksamhet. Insamlingen omfattade drygt 150 000 namnunderskrifter och 64 organisationer. (Internet 2) Från kyrkans håll togs ingen politisk kontakt, men merparten av riksdagspartierna kontaktade kyrkan för dialog i frågan. Fem av de sju partierna författade följaktligen en flerpartimotion i linje med uppropet. I motionen presenteras inledningsvis förslaget till riksdagsbeslut:

”Den som ansökt om asyl senast ett år före det datum den nya instans- och processordningen i utlännings- och medborgarskapsärenden träder i kraft och som en månad innan det datum reformen börjar gälla vistas i Sverige utan att ha uppehållstillstånd och ansöker om uppehållstillstånd senast dagen innan den nya instans- och processordningen i utlännings- och medborgarskapsärenden träder i kraft, får beviljas permanent uppehållstillstånd av humanitära skäl.”¹¹ (Flerpartimotion V, Mp, C, Fp & Kd, 2005-05-17)

Samtliga riksdagspartier utom socialdemokraterna och moderaterna skrev under motionen. I riksdagen debatterades amnestifrågan för gömda och asylsökande flyktingar under våren. Asylprocessen hade sedan en tid kännetecknats av långa väntetider. Utlänningsnämnden hade långa köer av överklagade och nya ärenden som väntade på handläggning. En del av kritiken mot asylprocessen gällde väntetiderna och oron över rättssäkerheten i handläggningarna. Förslaget ovan om en ”nollställning” i asylprocessen skulle ”rensa bordet” för den nya Instans- och processordningen och utgångspunkterna för ett säkrare system skulle på så sätt bli bättre. (Internet 3) Det blev emellertid ingen allmän amnesti i asylprocessen, dock fick man till stånd en ”tillfällig lag” från den 9 november 2005 till den 31 mars 2006. Under den här tiden prövades drygt 31 000 ärenden och drygt 17 000 beviljades. Enligt migrationsverkets beräkningar gällde cirka 8 000 ärenden då gömda flyktingar. (Internet 4)

År 2003 presenterade den socialdemokratiska regeringen en utredning med ett lagförslag med 2003/9/EG som utgångspunkt. (SOU 2003:89) Den del av förslaget som rörde rätten till sjukvård för irreguljära immigranter mötte kritik från övriga riksdagspartier utom Moderaterna. Även icke-politiska aktörer höjde kritiska röster. I ett

¹⁰ Avtalet gav asylsökande rätt till: hälsoundersökning/hälsosamtal, omedelbar sjukvård och tandvård – vård som inte kan anstå – preventivmedelsrådgivning, mödrhälsövård, förlossningsvård samt vård vid abort och även vård och åtgärder i enlighet med smittskyddslagen,

¹¹ Detta lagförslag kom dock med fyra förbehåll, däribland vad som gällde flyktingar med brottsliga gärningar i bagaget. För detaljerad beskrivning av dessa fyra, se motionen.

brev från Läkare utan gränser uttrycktes starkt missnöje mot det socialdemokratiska förslaget som exkluderade irreguljära immigranter från den rätt till hälso- och sjukvård asylsökande tillskrevs. Med tydlighet påpekades att lagförslaget var omöjligt att förena med såväl mänskliga rättigheter som Hälso- och sjukvårdslagstiftningen.(Socialdepartementet Dnr S2005/7077/HS) Socialdepartementet bemötte dock kritiken med beskedet att ”Det skulle vara en inkonsekvent och otydlig hållning om staten skulle ersätta landstingen för hälso- och sjukvård till personer som inte har rätt att vistas i Sverige”.(Socialdepartementet S2005/7077/HS) Lagförslaget antogs emellertid inte varför den här gruppens rättsliga status när det gäller sjukvård förblev oförändrad. I mars 2008 lade den borgerliga alliansregeringen, genom justitiedepartementet och migrationsminister Tobias Billström, fram *prop. 2007/08:105, Lag om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl.* Sjukvårdsavtalet mellan staten och SKL gick ut den första juli 2008 och från EU kom påtryckningar om lagstiftning. Ovan nämnda proposition är i sak densamma som det socialdemokratiska lagförslaget från 2003. Återigen väcktes kritiska reaktioner, såväl politiska som civila. Uppsatsens nästa steg består av en analys av den politiska debatten de politiska reaktionerna utgör, under riksmötet 07/08.

3.2 Irreguljära immigranternas rätt till hälso- och sjukvård, hur argumenterar partierna?

För att koppla partiernas argumentation till analysramens tre dimensioner presenterar jag analysen av materialet enligt samma uppställning.

3.2.1 Människosyn

För att utröna partiernas människosyn när det gäller rätten till sjukvård för irreguljära immigranter finns det anledning att dela in individerna i två kategorier, omyndiga och vuxna. I flerpartimotionen ”2007/08:Sf341 Alla barns rätt till sjukvård” deklarerar samtliga sju riksdagspartier sitt tydliga ställningstagande att alla barn, oavsett legal status, skall åtnjuta samma rätt till sjukvård. Med explicit fokus på gruppen gömda och papperslösa hänvisar motionen till Sveriges ratificerande av barnkonventionen (specifikt artikel 2 samt 24) varpå nationell lagstiftning följaktligen skall grundas. ”Sverige har ratificerat barnkonventionen och i och med det förbundit sig att verka för tillgång till sjukvård för alla barn i Sverige. När man utarbetar bestämmelser på detta område bör denna rättighet vara en utgångspunkt. Vi förordar inte en uppräknings av specifika kriterier, eftersom det kan medföra att grupper av barn hamnar utanför.”(Mot. 2007/08:Sf341)

Med hänvisning till ovanstående citat erkänner samtliga partier barns okränkbara rättigheter, varvid den nationella lagstiftningen skall rätta sig efter internationella konventioner. Citatet genomsyras av liberala värden då det uttryckligen behandlar barn som en odelbar grupp. Det liberala synsättet att individen (fram till 18-års ålder) är fri och jämlik bildar utgångspunkt i motionen. Den kommunitära människosynen som är baserad på en tillhörighet i grupp kan inte spåras. Individen, i det här fallet barnet, tillskrivs ett odiskutabelt egenvärde som garanterar rättigheter. Detta tydliga ställningstagande för barnens behov går inte enhälligt igen i synen på vuxna irreguljära immigranter. Vad gäller irreguljära immigranter under arton år, alltså barnen, tydliggör **Centerpartiet** ytterligare i debatt i kammaren hur barnen inte kan göras lidande på grund av föräldrarnas val att hålla familjen i Sverige utan tillstånd. Man menar att man som individ fram till 18-års ålder inte har någon makt över sin situation, varför man därför inte ifrågasätter deras rätt till sjukvård. I linje med samma resonemang går även Centerpartiets argumentation för rätten till mödravård. Man menar att det inte är en önskvärd situation att förlossningar äger rum i *"källare eller garage, utan bör ske på sjukhus"*(Centerpartiet anf. 17 Kammarens protokoll 2007/08:115). Detta resonemang speglar en intressant aspekt av analysen med människosyn i fokus. Barn, från förlossningstillfället och fram till 18 års ålder, tillskrivs ett okränkbart värde som per automatik försvinner samma dag som individen når en ålder av 18 år. Individens okränkbara rätt till hälso- och sjukvård är följaktligen avhängig andra faktorer än människans grundläggande värde. Detta blir tydligt när man drar en skiljelinje i form av en åldersgräns. Samma tydliga gränsdragning gör **Moderaterna** när man explicit tar ställning för barnens rätt till vård, baserad på att dessa inte själva aktivt haft makt att påverka sin situation.(Moderaterna anf. 64 Riksdagens protokoll 2007/08:115) Resonemanget skulle således kunna återspegla såväl liberala som kommunitära värden. Medan argumentet kring barnens okränkbara rätt är i linje med liberala värderingar är uteslutandet av individer som passerat 18 år snarare att anknyta till kommunitära resonemang. Att skilja ut den irreguljära immigranten från den politiska gemenskapen, klä av honom/henne den fri- och jämlikhet förenad med liberalismen, ger resonemanget en kommunitär karaktär. Den politiska gemenskapen, alltså det svenska samhället, består härmed av två kategorier av individer: de som formats i och av det svenska samhället (medborgaren) samt utomstående individer som utifrån egenhändigt fattade val trotsar gemenskapens beslut och uppehåller sig i Sverige utan giltigt tillstånd från svenska myndigheter. Dessa individer som alltså inte är en del av gemenskapen har således ingen rätt till gemenskapens sjukvård. Det är dock viktigt att poängtera i sammanhanget att jag inte klassificerar det moderata ställningstagandet som renodlat kommunitärt, men att det skulle kunna härledas till kommunitära värden vad gäller synen på individen. Detta med en medvetenhet om att det kan finnas andra värden, representerade i andra medborgarnormer än vad som är aktuella att teoretisera i den här uppsatsen.

Miljöpartiet tar, i kontrast, ett tydligt ställningstagande för irreguljära immigranternas rätt till sjukvård och avslår prop. 2007/08:105 med en begäran att regeringen skall återkomma med ett nytt lagförslag, förenligt med människors lika värde och rätt till vård styrd av behov.(Mot. 2007/08:Sf9) Man motsätter sig även att kalla människor för *"olagliga flyktingar"*. Man menar att indelningen av immigranter baserat på skyddsbehov rymmer en motsättning och att det inte finns några *"illegala människor"*.(Ibid) Dessa människors vistelse i Sverige strider förvisso mot svensk lag. Men, i linje med den liberala tanken och motsatt den moderata synen, tar miljöpartiet ställning för individen som fri, självständig och värdefull och gör skillnad på sak och individ. Man kan således inte förneka individen hans/hennes liberala värden såsom

frihet, autonomi och rätten till liv, vilket i förlängningen och uppsatsens praktik betyder rätten till sjukvård.

Även **Vänsterpartiet** tydliggör sin syn på individen genom att belysa rätten till vård som något som bottnar i uppfattning om människan. *”Det är dels en praktisk, dels en principiell fråga som handlar om hur man ser på människor som vistas i vårt land – som människor i första hand eller som kategoriserade i sådana som ska vara här och sådana som inte ska vara här.”*(Vänsterpartiet, interpellation 2007/08:305, anf. 19) Ett principiellt perspektiv åskådliggör alltså synen på individen i förhållande till gemenskapen. Utifrån Vänsterpartiets tydliga ställningstagande för irreguljära immigranternas rätt till sjukvård, varvid partiet yrkade avslag på prop. 2007/08:105 (Motion 2007/08:Sf11), skönjer jag liberala tankegångar. I motsats till en kategorisering av människor utifrån ”sådana som ska vara här, eller inte vara här”, ett särskiljande som snarare skulle kunna uppfattas som komunitärt karaktärsdrag, lyfter Vänsterpartiet fram individens vårdbehov i centrum; ett vårdbehov som är oavhängigt politisk gemenskapstillhörighet. Vidare påtalar man betydelsen om man ser frågan som migrationspolitisk eller socialpolitisk. Ges sakfrågan migrationspolitisk karaktär dominerar andra mekanismer än vårdbehov. Betraktar man istället behovet av vård som något överlägset individens asylstatus – varvid frågan snarare ges socialpolitisk karaktär - menar Vänsterpartiet att det förefaller uppenbart att såväl barn som vuxna skall få vård på lika villkor.(Vänsterpartiet anf. 20 Kammarens protokoll 2007/08:115)

Materialet som ligger till grund för uppsatsen är producerat under riksmötet 07/08, och i detta förefaller det **socialdemokratiska** ställningstagandet i frågan inte lika tydligt som de övriga oppositionspartierna. Som följd av propositionen 2007/08:105, som både Miljöpartiet och Vänsterpartiet yrkade avslag på i sina respektive motioner, författade Socialdemokraterna motion 2007/08:Sf10 i vilken man belyste vikten av hälsokontroller för nyanlända flyktingar samt barnens centrala situation i sammanhanget. De avslög emellertid inte propositionen och debatten i kammaren visar på ett socialdemokratiskt stöd för det lagförslag som lagfäster vårdavtalet för asylsökande m.fl. varpå vuxna irreguljära immigranter lämnas utanför. Från socialdemokratiskt håll argumenterar man alltså för lagstiftning av avtalet samtidigt som man riktar kritik mot den borgliga alliansens agerande gentemot irreguljära immigranter. Responsen dröjer emellertid inte varpå påminnelser om det socialdemokratiska förhållningssättet i frågan under regeringsperioderna lyfts fram.(exempelvis protokoll 2007/08:43 från Kammaren) Sammantaget, mot bakgrund av det samlade materialet, kan man dra slutsatsen att socialdemokraterna yttrar sig sparsamt i frågan i jämförelse med övriga oppositionspartier. Man betonar vikten av vidare utredning i frågan, varpå man sedan skall presentera ställningstagande från partiet. Anledningen till detta är oklar, men mot bakgrund av hur man hanterat frågan när man var i regeringsställning är det troligt att anta att man har en linje som man inte talar om i klarspråk. Istället belyser man i motioner andra aspekter av frågan (hälsoundersökningar och barnens situation), uttrycker behov av en ytterligare utredning för att kunna fatta beslut samt röstar igenom övergången från avtal till lag gällande asylsökandes rätt till sjukvård. Som tidigare nämnts aktualiserar proposition 2007/08:105 ett lagförslag som kom till under den socialdemokratiska regeringen.

I interpellation 2007/08:305 medger socialminister Göran Hägglund att det råder splittring inom alliansregeringen i frågan. Det finns alltså ingen enhetlig linje och han säger, *”vi har olika ingångar i den här frågan och vi behöver lösa den inom regeringskretsen”*. (Anf. 24) Att ha olika ingångar i frågan kan kopplas till variation i synen på människan. Debatten vittnar om en rad angripningssätt på frågan. Dels är det avgörande om man klassificerar frågan som en angelägenhet av migrations- eller

socialpolitiskt slag. Dels är en fråga om det svenska samhällets möjligheter att begränsa sin välfärd till dem man anser besitta rätten till den. Detta ställs i kontrast till hur man förhåller sig till de mänskliga rättigheterna. I regeringen är socialdepartementet företrädevis kristdemokraternas hemvist. **Kristdemokraterna** och Hägglund arbetar för att ”Sverige hellre ska fria än fälla, hellre vara övergeneröst än undergeneröst”(Interpellation 2007/08:305 anf. 18)) och i Kammarens protokoll uttrycker representant för kristdemokraterna ”När det gäller vård för så kallade papperslösa eller gömda människor har Kristdemokraterna varit mycket tydliga hela tiden. Vi anser att människor som finns i vårt land, oavsett orsak eller grund, har en legitim rätt till vård när så behövs.”(Kammarens protokoll 2007/08:115 anf. 39) Citatet deklarerar Kristdemokraternas grundsyn i frågan, och lyfter fram människan och vårdbehovet i centrum. I belysandet av frågan argumenterar man således individcentrerat varvid fokus ligger på människan snarare än medborgarskap eller gemenskap. I egenskap av alliansparti i regeringsställning finns det endast en kristdemokratisk motion gällande frågan under 07/08. Då det råder delade meningar om huruvida frågans natur är av socialpolitisk eller migrationspolitisk karaktär, samt det faktum att Kristdemokraterna ingår i ett partiöverskridande samarbete där Moderaterna intagit justitiedepartementet och Billström representerar migrationsministerposten är det högt troligt att anta att det skapar en obekväm situation. Kristdemokraterna har tidigare drivit frågan om amnesti och irreguljära immigranternas rättigheter, och det kan vara tänkbart att partiet inte kan uttrycka sig lika explicit i frågan på grund av de ”olika ingångar” Hägglund refererar till ovan. Utifrån den individcentrerade argumentationen ovan, fokuserande på människans vårdbehov och negligierande av ”orsak eller grund”, framträder liberala värden knutna till individen, såsom jämlikhet och rätten till liv.

Folkpartiet beskriver rätten till sjukvård för irreguljära immigranter som ”en viktig moralisk fråga”(anf. 26 Kammarens protokoll 2007/08:115) och menar att även om individen befinner sig illegalt i Sverige så skall han/hon likväl erbjudas den vård som uppmäter vårdbehov. Rätten till sjukvård har således ingenting med ”legala rättigheter”(Ibid) att göra. I liberal andra står man följaktligen upp för individens frihet och jämlikhet. Värden kopplade till individen prioriteras således före gemenskapen. Man bemyndigar individen med rättigheter varpå han/hon ges ett visst mått av frihet att jämlikt garanteras rätten till liv och hälsa.

3.2.2 Syn på rättigheter

Den liberala traditionen talar om individens okränkbara medfödda rättigheter, såsom exempelvis rätten till liv. De mänskliga rättigheterna, i ljuset av en global normativ rättighetskultur, rör samma områden och en av rättigheterna är rätten till hälsa. Följaktligen kretsar en stor del av den politiska debatten kring huruvida rätten till sjukvård för irreguljära immigranter är av medborgerlig eller mänsklig rättighetskaraktär. Debatten som är i fokus påminner om retorikens förmåga att styra resonemangen. Stor del av debatten rör huruvida befintligt regelverk, vilket ytterst inte kan neka någon individ akut sjukvård – det föreligger dock ett ekonomiskt betalningsansvar som gruppen irreguljära immigranter sällan kan leva upp till – är tillräckligt för att de mänskliga rättigheterna skall anses tillgodosedda. Dimensionen som belyser partiernas syn på rättigheter avser partiernas positioner i konflikten mellan de två rättighetskategorierna, de medborgerliga och de mänskliga, utifrån liberala och

kommunitära värderingar. Eftersom sjukvårdsfrågan och rätten till hälsa är reglerad i bägge rättighetskategorierna måste partierna ta ställning till vilken som är överlägsen den andre. Denna prioritering synliggör och härleder vidare argumentationen till den liberala respektive den kommunitära normen.

Detta belyser **Centerpartiet** i sina anföranden. Anförande 17 (Riksdagens protokoll 2007/08:115) speglar detta genom att inledningsvis anföra sjukvården som en mänsklig rättighet tillgodosedd av regelverket, med hänvisning att ingen ytterst kan bli nekad. Därefter följer dock ett resonemang fokuserat på vilken grupp svensk lag primärt är avsedd att skydda. Genom att hänvisa till att stadiet av gömd och papperslös upphör när man ger sig till känna hos myndigheterna varvid man då även omfattas av en annan lagstiftning – och möjligheterna till sjukvård blir av helt annan karaktär – börjar man även tala om mänskliga rättigheter som förbehållna. Något man inledningsvis hävdar vara en rättighet tillskrivet individen övergår istället till att bli kopplat till ens rättsliga status i Sverige. Detta resonemang skulle kunna härledas till kommunitära värden gällande synen på rättigheter. Rätten till sjukvård övergår således från att i inledningen av anförandet klassificeras som en individuell mänsklig rättighet till att bli knuten till medborgarskapet och den specifika gemenskapen. Argumentationen börjar således i en liberal anda som betonar en universell rättighetskultur för att sedan övergå till att bli av relativ karaktär, reglerad av medborgarskap eller regler knutet till detsamma. Centerpartiet förtydligar ytterligare sin syn på rättigheter, samt sin position i konflikten mellan medborgerliga och mänskliga, genom att hävda att det vore problematiskt att erbjuda *”...för stora rättigheter till dem som inte följer svenska regler”*(anf. 25 Kammarens protokoll 2007/08:115) Genom detta fastslås ytterligare den Centerpartistiska hållningen, att sjukvårdsfrågan inte har högre status än övriga medborgerliga rättigheter.

Folkpartiet ställer sig annorlunda gällande synen på rättigheter. I likhet med den liberala traditionen, och individens rätt till liv, talar Folkpartiet om rätten till hälso- och sjukvård som något okränkbart.

”Det är en mänsklig rättighet till liv och hälsa, och den går före andra lagar. Den som olovligt vistas i Sverige kan förvisso inte få del av alla svenska välfärdssystem. Han eller hon kan också bli tvungen att resa härifrån mot sin vilja. Men ingen människa ska behöva bli sjuk eller till och med riskera att dö på grund av bristande vård.”

(anf. 26 Riksdagens protokoll 2007/08:115)

Citatet tydliggör att man skiljer ut rätten till hälso- och sjukvård från övriga delar av det förbehållna välfärdssystemet. Det beskrivs således som något som övergår statens kontroll och makt att reglera. Man frikopplar alltså rätten till hälsa från något som är knutet till gemenskapen, och positionerar sig följaktligen i liberal anda som förespråkare av denna rättighet som något som tillhör en global universell rättighetskultur. Även **Kristdemokraterna** resonerar i samma linje som Folkpartiet. I upprepade anföranden (exempelvis anf. 39 och 48 Riksdagens protokoll 2007/08:115) försvaras rätten till sjukvård som en mänsklig rättighet som *”universell och följer människan oavsett var han eller hon vistas”* (Ibid anf. 39 jmf anf. 49) Samma anförande belyser den intressekonflikt som ibland präglar relationen mänskliga och medborgerliga rättigheter, där rätten till sjukvård och liv dock utgör en särställning och således omfattar alla individer. Således kopplar jag dessa resonemang till den liberala synen på rättigheter med betoning på individens okränkbara medfödda rättigheter.

Även **Vänsterpartiet** positionerar sig i enlighet med liberala värden i sin argumentation för rätten till hälso- och sjukvård. Genom citatet nedan åskådliggörs hur man tar avstånd från kommunitära värden i synen på rättigheter, förbehållna individer endast tillhörande en viss gemenskap:

”Är man i första hand människa eller är man i första hand medborgare? Ska de mänskliga rättigheterna vara medborgerliga rättigheter, något man förtjänar därför att man är född i ett visst land, har fått ett tillstånd i en hård och hänsynslös asyltagstiftning att få stanna eller har väntat alla de år som krävs för ett medborgarskap? Är det då man så att säga tillämpar sig de mänskliga rättigheterna, eller har man dem av födsel och ohejdad vana bara för att man är människa? Mitt svar på den frågan är: Mänskliga rättigheter är mänskliga.”

(Vänsterpartiet anf. 2 Riksdagens protokoll 2007/08:115)

Resonemanget beskriver konflikten mellan dessa två rättighetskategorier och tar ställning för individen, i linje med den liberala synen på rättigheter. Den del av citatet som ifrågasätter de mänskliga rättigheterna som något man tillämpar sig tydliggör avståndstagandet från dessa rättigheter som något som utvecklas i individens interaktion och samspel med gemenskapen – vilket den kommunitära traditionen framhåller. Vänsterpartiet framhåller istället individens ställning överlägsen gemenskapen, i det här fallet staten Sverige, och blir således autonom, fri och jämlik i förhållande till den här rättighetskategorin. Gemenskapen/staten har således inte mandat att avgöra individens rätt till sjukvård. Ett replikutbyte mellan Vänsterpartiet och **Moderaterna** belyser synen på sjukvårdfrågan för irreguljära immigranter ur ett för uppsatsen intressant rättighetsperspektiv. Med problematiken, sett i ljuset av de mänskliga rättigheterna, hänvisar Moderaterna till ett uttalande om ”samhällsmedlemmar”, åberopande att ett medlemskap är förenat med såväl rättigheter som skyldigheter.(anf. 6 Kammarens protokoll 2007/08:115) Rättigheten till sjukvård är alltså förenat med skyldigheter, och ingenting tillskrivet varje individ per automatik. Detta blir än tydligare i migrationsministerns ifrågasättande om huruvida de människor som lever i Sverige på olagliga premisser skall besitta samma rättigheter som de som ”betalar skatt”(anf. 21 Kammarens protokoll 2007/08:115). Billström framhåller att den här frågan är förenad med ett visst mått av avvägning, varvid rättigheter och skyldigheter måste balanseras för att det svenska samhället inte skall utveckla ett så kallat ”skuggsamhälle” bestående av dessa individer. Rätten till sjukvård är således kopplad till gemenskapen, varvid det åligger den politiska sammanslutningen att avgöra hur den skall utformas. Dessa resonemang är således förenliga med den kommunitära principen, varvid den liberala tanken om okränkbara naturliga rättigheter inte erkänns. I Billströms argumentation kan man se en genomgående trend att hänvisa till vad för Sverige är rådande lagstadgade principer. Den moderata migrationsministern lägger betoning på att det är viktigt att uppmärksamma och ta hänsyn till vilka som kan sägas ha rätt vill vad, baserat på svensk nationell lagstiftning.(anf. 48 kammarens protokoll 2007/08:64) Detta kan spåras till kommunitära värden vad gäller syn på rättigheter, där gemenskapen (i det här fallet nationen Sverige) är central. Denna positionering i konflikten mellan de medborgerliga och mänskliga rättigheterna går tvärt emot det **miljöpartistiska** ställningstagandet, vars argumentation istället genomsyras av värden såsom mänskliga rättigheter (exempelvis motion 2007/08:Sf9) och ”humanitära krav”(Motion 2007/08:Fi278) och går så långt i sin argumentation att de förespråkar en tillfällig amnesti.(Motion 2007/08:Fi10 jmf motion 2007/08:Sf315) I bl.a. motioner hänvisar Miljöpartiet till Paul Hunt och FN och positionerar sig därmed i linje med den liberala synen på människans okränkbara rättigheter, varför sjukvård beskrivs som en självklar rättighet till alla människor.

Som stycke 3.2.1 visar är det **socialdemokratiska** förhållningssättet till frågan inte av entydig karaktär. Vad gäller synen på rättigheter i partiets argumentation går det att utläsa en ansats som lutar åt ett universellt håll. Man uttrycker sig vagt och framhåller vikten av vidare utredning i frågan. Utifrån detta skall man sedan formulera en

lagstiftning som skall ha som mål att inte bryta mot barnkonventionen eller de mänskliga rättigheterna samt lyfta fram allas värde.(anf. 1 Kammararens protokoll 2007/08:115) I motionen 2007/08:Sf 10 (med anledning av proposition 2007/08:105) tar man dock inte ställning för vuxna irreguljära immigranternas rätt till sjukvård och mot bakgrund av materialet anser jag att det är svårt att utläsa en tydlig syn på vilken rättighetskategori som skall prioriteras. Utifrån formuleringen vad gäller målet med lagstiftningen, vilken skall vara i harmoni med de internationella konventionerna, skyntas liberala universella värden. Samtidigt är de inte tillräckligt okränkbara för att de per automatik bör gälla utan krav på vidare utredning.

3.2.3 Syn på medborgarskapets räckvidd

I någon bemärkelse kan man se denna tredje dimension som sista steget på analysstrappan. Den tydliggör partiernas ställningstaganden i frågan om hur tójbara medborgarskapets gränser ter sig, med fokus på irreguljära immigranternas rätt till sjukvård – samt de värderingar som ligger till grund för uppfattningen. Utifrån min analysram är ett inkluderande synsätt på medborgarskapet grundat på liberala värderingar om alla individers moraliska jämlikhet. Det råder alltså inga omständigheter då en stat kan kränka denna moraliska jämlikhet genom gränsdragning och exkluderande av enskilda individer. Motsatt det inkluderande synsättet på medborgarskapet står det exkluderande baserat på kommunitära värden. Med gemenskapen i fokus, samt den identitet som skapas i varje gemenskap, talar det kommunitära synsättet för ett rättfärdigande av exkluderande av individer då den enskilda gemenskapen har makten att kontrollera sina gränser mot omvärlden.

Miljöpartiet och **Vänsterpartiet**, båda oppositionspartier, argumenterar i huvudsak lika i debatten om irreguljära immigranternas rätt till sjukvård. De uttrycker båda indikationer på medborgarskapets räckvidd i inkluderande termer då de utifrån olika argument öppnar upp för denna grupps självklara rätt till hälso- och sjukvård. Båda partierna talar för en allmän amnesti i asylsystemet (V mot. 2007/08:Sf27, Mp mot. 2007/08:Fi10) varpå möjligheten för irreguljäras immigranter att erhålla laglig status att vistas i Sverige skulle öka och således även rättigheter relaterade till sjukvård. Sammanfattningsvis indikerar ställningstagandena för irreguljära immigranternas rätt till sjukvård i Sverige, samt förespråkandet för en allmän amnesti, på en syn på medborgarskapet som inkluderande. Man ser bortom de gränser som separerar medborgare och icke-medborgare och argumenterar istället för likställning och jämlikhet mellan individer. Synen på medborgarskapet är således av liberal karaktär då individen prioriteras framför gemenskapen.

Det **socialdemokratiska** förhållningssättet till medborgarskapets räckvidd är som tidigare påvisat inte entydigt. Man har under sin tid som regeringsmakt arbetat för att irreguljära immigranter inte skall erbjudas sjukvård, vilket innebär ett exkluderande synsätt på medborgarskapets räckvidd. Materialet visar ett avvaktande socialdemokratiskt förhållningssätt som betonar vikten av vidare utredning inför ett ställningstagande. Mot bakgrund av detta spårar jag exkluderande tankar i argumentationen. Medborgarskapet ses, i enlighet med kommunitära tankegångar, som något som den specifika gemenskapen kan styra över. **Kristdemokraternas** syn på

medborgarskapets räckvidd är av annat slag. I linje med liberala tankegångar menar man istället att man inte kan rättfärdiga kränkningar av den moraliska jämlikheten av individer. Således rättfärdigar inte den kristdemokratiska argumentationen ett exkluderande av irreguljära immigranternas rättigheter i hälso- och sjukvårdssammanhang. I **Folkpartiets** argumentation i frågan spårar jag främst liberala värden. Man menar att rätten till sjukvård för de irreguljära immigranterna är självklar, och oberoende av om man kan bli tvungen att lämna landet eller inte. (anf. 26 Kammarens protokoll 2007/08:115) Man belyser därmed individens fri- och rättigheter till hälsa (liberala värden) samt den politiska gemenskapens mandat att avgöra vilka som ges rätten att ingå. Citatet är dock förenat med statens rätt att exkludera i någon mening, varför antydning till kommunitära värden även skulle kunna skönjas. Utifrån det allmänna ställningstagandet för irreguljära immigranternas rätt till sjukvård går det emellertid att utläsa inkluderande värden, varvid medborgarskapets räckvidd kan anses vidgande och inbegripande av irreguljära immigranter.

Moderaterna och **Centerpartiet** argumenterar och resonerar i samma riktning i frågan. Med ett tydligt särskiljande mellan medborgerliga och mänskliga rättigheter, samt en uppenbar ovilja att lagstifta irreguljära immigranternas rättigheter i hälso- och sjukvårdsfrågan, talar man för den politiska gemenskapens, i det här fallet Sveriges, rätt att exklusivt själv reglera vilka som får ingå. Följaktligen är individen underställd gemenskapen, och gemenskapen är suverän att styra över vilka rättigheter som tilldelas olika individer. Av detta följer att kommunitära värden kan anses dominerande när det gäller synen på medborgarskapet och dess räckvidd.

3.2.4 Partiernas argumentation kopplat till principiell nivå

Granskar man partiernas ställningstaganden vad gäller rätten till sjukvård för irreguljära immigranter på ett principiellt plan kan frågan härledas till tanken om en nationalstat i förändring. Som belystes i stycke 2.1 finns det olika teser i debatten om nationalstatens koppling till medborgarskapet. Utifrån partiernas argumentation ämnar jag härmed härleda deras ställningstagande i den teoretiska debatten.

För att koppla Miljöpartiets och Vänsterpartiets inkluderande syn på medborgarskapet, grundad på enligt analysramen liberala värden, till den principiella nivån kan man skönja beröringspunkter mellan deras argumentation och förändrade förutsättningar för nationalstaten. Den traditionella synen på medborgarskapet tycks inte lika självklar och det går att utläsa indikationer på att prioriterade värden är utanför nationalstatens suveränitet. Man argumenterar för mänskliga rättigheters överlägsenhet gentemot nationalstatens lagstiftning. Migration över nationsgränserna påverkar, enligt Jacobson (1997), nationalstatens position och flertalet författare, exempelvis Linklater (2007) och Delanty (2000), framhåller ett medborgarskap bortom staten. I Vänsterpartiet och Miljöpartiets argumentation kan jag se tecken på denna kosmopolitiska utmaning av det traditionella medborgarskapet. Båda partierna argumenterar för en amnesti i asylprocessen varvid uppehållstillstånd skulle utdelas utifrån generösa bedömningar. Denna utvidgning av medborgarskapsbegreppet ger, precis som Delanty och Habermas menar, möjlighet till fler referenspunkter än

födelseorten för att erhålla ett medborgarskap. Följaktligen skapas nya möjligheter för människor som är i förflyttning över nationsgränser. Betoningen i argumentationen på de mänskliga rättigheterna och internationella överstatliga konventioner vittnar om för nationalstaten utmanande tendenser. Den solida relationen mellan nationalstaten och medborgarskapet kan därför ifrågasättas, med utgångspunkt i den Vänsterpartistiska och Miljöpartistiska argumentationen.

Motsatt Vänsterpartiets och Miljöpartiets kosmopolitiskt influerade ställningstaganden står Moderaterna och Centerpartiet för en annan hållning i frågan. Utifrån ett tydliggörande av skillnader mellan medborgerliga och mänskliga rättigheter betonar man nationalstatens rätt att bestämma över vilka rättigheter man ämnar tillskriva olika grupper av individer. I dessa båda partiers argumentation framstår inte migration som en dominerande utmaning för nationalstaten och medborgarskapet. Snarare markerar man nationalstatens starka ställning som aktör i den internationella kontexten. Medborgarskapets exkluderande konsekvenser, befäster snarare gemenskapen och medborgarskapsrätten.

De folkpartistiska och kristdemokratiska ställningstagandena i frågan fokuserar till stor del på mänskliga rättigheterna. Att betona rätten till hälso- och sjukvård som en överordnad fråga kan betraktas som en utmaning av nationalstaten. Argumentationen går fölaktligen i linje med den framflyttning av individens position stycke 2.2 refererar till. Erkännandet av individens rättsliga status oavsett nationell tillhörighet, genomsyrar dessa partiers ställningstaganden och kan således kopplas till tanken om en förändrad internationell ordning. Partierna lyfter alltså fram rätten till sjukvård som en rättighet överordnad nationens suveränitet.

En tolkning av Socialdemokraternas argumentation och ställningstagande är som resultaten visar svår att göra. Anföranden i kammaren refererar emellertid till en målsättning att nationell lagstiftning inte skall bryta mot de mänskliga rättigheterna. Detta kan kopplas till Fernandez resonemang, som är av det mer återhållsamma slaget vad gäller statens förändrade position. I likhet med Fernandez tyder Socialdemokraternas ställningstagande på en gradvis harmonisering med den internationella normstruktur de mänskliga rättigheterna utgör.(Jmf Fernandez 2005:102-105)

4 Slutsats

4.1 Vilka likheter och skillnader kan man se i de politiska partiernas förhållningssätt i förhållande till medborgarskapsnormerna?

För att på ett tydligt sätt relatera partiernas förhållningssätt till normerna, samt varandra, redogör jag för partierna i en traditionell höger – vänsterskala.

Analysen utifrån dimensionerna skildrar ett moderat förhållningssätt influerat av kommunitära värden. Den människosyn som synliggörs i argumentationen gör skillnad mellan de individer som anses vara en del av den politiska gemenskapen och dem som saknar legala papper för att vistas i landet. Argumentationen synliggör rätten till sjukvård som knuten till medborgarskapet och gemenskapen. Medborgarskapet blir därför exkluderande. Sammanfattningsvis tyder den samlade moderata argumentationen på värderingar influerade av den kommunitära skolan, i samtliga tre dimensioner.

Kristdemokraternas grundsyn i frågan genomsyras av liberala värden. Deras argumentation sätter individen och vårdbehovet i centrum, nationell tillhörighet och gemenskap blir därför av sekundär betydelse i sammanhanget. Detta går således i linje med den liberala synen på individen, värden som även går igen i resonemangen vad gäller synen på rättigheter. Man benämner rätten till hälsa som en mänsklig rättighet, tillskriven individen oavsett var han/hon befinner sig. Med rätten till hälsa i fokus, kan Kristdemokraterna inte rättfärdiga en kränkning av den moraliska jämlikheten varvid synen på medborgarskapets räckvidd ter sig av inkluderande karaktär. Sammanfattningsvis tyder den samlade kristdemokratiska argumentationen på värderingar baserade på liberala skolan, i samtliga tre dimensioner.

Folkpartiets syn på individen präglas av liberala värden. Man argumenterar individcentrerat och tillskriver individen fri- och rättigheter i form av rätten till sjukvård. I sina ställningstaganden argumenterar man utifrån mänskliga rättigheter och synen på medborgarskapets räckvidd är inkluderande till karaktären.

Den centerpartistiska synen på individen influeras av kommunitära värden. Man framhåller gemenskapens rätt till ett exkluderande förhållningssätt i synen på medborgarskapet och betonar rättigheterna som är knutna till detta.

Miljöpartiets argumentation baseras på en liberal människosyn och i centrum står individen, vars universella och okränkbara rättigheter är överordnade statens och gemenskapens. Medborgarskapet betraktas som vida inkluderande (exempelvis tanken om en allmän amnesti) och sammantaget utgör individen kärnan i ställningstagandena.

Socialdemokraternas argumentation saknar tydlig linje i förhållande till medborgarskapsnormerna. Det finns inget tydligt ställningstagande för individens okränkbara rätt till sjukvård. Tvärtom visar historien på ett exkluderande förhållningssätt där rättigheterna framhålls knutna till medborgarskapet/gemenskapen, varpå individen och en universell rättighetskultur av mänskliga rättigheter inte erkänns. Kammararens protokoll visar dock hur socialdemokraterna inkluderar termer som mänskliga rättigheter i sin argumentation varvid man kan se en förändring. Mot bakgrund av tidigare agerande samt avsaknad av ställningstagande i frågan går det dock inte att utläsa någon tydlig influens av liberala värden.

Vänsterpartiets syn på individen framhålls som starkt influerad av liberala värden. Argumentationen utgår från individen och mänskliga rättigheter, och betoningen på mänskliga rättigheters okränkbarhet öppnar för en inkluderande syn på medborgarskapet.

4.2 Hur kan man relatera ovan nämnda debatt till den teoretiska diskussionen om en kosmopolitisk utmaning av nationalstaten?

Rörelse över nationsgränserna kan som tidigare nämnts kopplas till förändrade förutsättningar för nationalstaten och dess relation till medborgarskapet. Migration ligger till grund för uppsatsens grundproblematik och är därför även intressant ur ett teoretiskt perspektiv. Rätten till hälso- och sjukvård är av ytterligare intresse då den som inledningen visar regleras av såväl nationell som internationell lagstiftning. Gruppen irreguljära immigranter har således hamnat mitt i centrum för diskussionen om mänskliga rättigheters påverkan på nationalstaten och medborgarskapet. Helt uppenbart medför rörelse över nationsgränser och migration nya utmaningar för den nationella suveräniteten, och uppsatsen belyser en situation präglad av en konflikt mellan medborgerliga och mänskliga rättigheter. Hur man väljer att resonera och argumentera i frågan avgörs följaktligen av var man positionerar sig i den teoretiska debatten. Som uppsatsens resultat visar finns det inget entydigt ställningstagande bland riksdagspartierna. Precis som den teoretiska debatten visar finns det även i praktisk politik olika uppfattningar om nationalstaten och vilka konsekvenser en ny internationell ordning innebär, vilket i sin tur medför motstridiga uppfattningar om vilka rättigheter medborgaren kontra individen kan anses ha. Att individens position flyttats fram sedan mitten av 1900-talet vittnar även den här specifika debatten om, då värden grundade på mänskliga rättigheter lyfts fram som starka argument. Konflikten kärna speglar emellertid en intressant principiell problematik, nämligen statens (den politiska gemenskapens) skyldigheter gentemot individen. Som uppsatsen visar är svaret av normativ karaktär. Vad statens *bör* göra för individen beror således på en rad synsätt, några återspeglade i uppsatsens analysram. Då uppsatsens problematik berör en grupp som inte ryms i ett traditionellt medborgarskap är det av intresse att utmana de rådande medborgarskapsnormerna med ett vidare synsätt. Linklater och Delanty m.fl. lyfter därför fram ett medborgarskap bortom staten, och talar i termer av

kosmopolitism. Då verkligheten representerar problem och företeelser som utmanar den teoretiska diskussionen är det av intresse att koppla praktisk politik till en mer principiell diskussion. Synlig blir därigenom en varietet av värden och värderingar som utgör plattformen för hur man argumenterar i den specifika sakfrågan.

4.3 Avslutande reflektioner

Den ursprungliga ambitionen med uppsatsen bottnade i en för mig skrämmande upptäckt, nämligen irreguljära immigranternas utsatthet i dagens Sverige när det gäller något så basalt som rätten till liv och hälsa. Den svenska sjukvårdens höga standard framhålls ofta, och det var med förvåning jag insåg hur regelverket behandlade irreguljära immigranter. Det föreföll därför av intresse att gå djupare i analysen av partiernas ställningstagande och jag fann det intressant att upptäcka hur Socialdemokraternas och Moderaternas argumentation i frågan har beröringspunkter. Dessa två partier som generellt står på olika sidor i höger-vänsterskalan förenas i denna fråga i något så fundamentalt som synen på individen i förhållande till stat och medborgarskap.

Det kan emellertid vara relevant att kommentera den analysram som utgör stommen i uppsatsen. Som alla analysverktyg har även denna svagheter och styrkor. Det förefaller av vikt att säga att en spegling av endast två medborgarskapsnormer innebär en begränsning men då dessa förefaller vara varandras motpoler blir skillnaderna tydliga. Med andra normer i fokus hade troligtvis andra värden observerats och bildat andra utgångspunkter. Mina val av dimensioner begränsar också givetvis analysen. Beroende på vilka aspekter man väljer att lyfta fram i normerna betonas olika värden. Jag omarbetade mina analysdimensioner flera gånger, då jag var tvungen att begränsa analysen. Det vore intressant för vidare forskning att bredda analysen genom att utgå från andra medborgarskapsnormer, samt även andra dimensioner. Den här uppsatsen skulle kunna ses som en utgångspunkt, utgörande grunden för en bredare analys.

5 Referenser

5.1 Litteratur

- Beckman, Ludvig, 2005. *Grundbok i idéanalys, Det kritiska studiet av politiska texter och idéer*. Stockholm: Santréus Förlag
- Bergström, Göran, Boréus, Kristina, 2000. *Textens mening och makt, metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur
- Calloni, Marina, 2005. "Paradoxes of democracy: the dialectic of inclusion and exclusion", i: Andersen Goul, Jorgen, Guillemard, Anne-Marie m.fl. (red) *The changing face of welfare, consequences and outcomes from a citizenship perspective*. Bristol: The Policy Press
- Castles, Stephen, Davidson, Alastair, 2000. *Citizenship and Migration, globalization and the politics of belonging*. London: Palgrave MacMillan
- Cole, Phillip, 2000. *Philosophies of exclusion, liberal political theory and Immigration*. Edinburgh: Edinburgh University Press
- Delanty, Gerard, 2000. *Medborgarskap i globaliseringens tid*. Buckingham: Open University Press
- Fernandez, Christian, 2005. *Medborgarskap efter nationalstaten? Ett konstruktivt förslag*. Göteborg: Intellecta Docusys
- Held, David, 2005. *Demokratimodeller, från klassisk demokrati till demokratisk autonomi*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos
- Hoffman, John. 2004. *Citizenship beyond the state*. London: SAGE
- Koopmans, Ruud, Statham m.fl. 2005. *Contested citizenship, Immigration and Cultural Diversity in Europe*. Minneapolis: University of Minnesota Press
- Jacobson, David, 1997. *Rights across borders*. London: The John Hopkins University Press
- Kivisto, Peter, Faist, Thomas, 2007. *Citizenship, discourse, theory and transnational prospects*. Malden: Blackwell Publishing
- Kymlicka, Will, 1990. *Modern politisk teori, en introduktion*. Oxford: University press
- Lokrantz Bernitz, Hedvig, 2004. *Medborgarskapet i Sverige och Europa, räckvidd och rättigheter*. Uppsala: Iustus förlag
- Linklater, Andrew, 2007. *Critical Theory and World Politics, citizenship, sovereignty and humanity*. UK: Routledge
- Lundquist, Lennart, 1993. *Det vetenskapliga studiet av politik*. Lund: Studentlitteratur

- Lundquist, Lennart, 2001. *Medborgardemokratien och eliterna*. Lund: Studentlitteratur
- Olausson, Ulrika, 2005. *Medborgarskap och globalisering. Den diskursiva konstruktionen av politiska identiteter*. Örebro: Örebro University
- Patten, Alan, 2000. "Equality of Recognition and the Liberal Theory of Citizenship", i: McKinnon, Catriona, Hanpsher- Monk, Iain (red.) *Demands of Citizenship*, New York: Continuum, s. 193-211
- Rothstein, Bo, 2006. *Vad bör staten göra?* Mölnlycke: Elanders Infologistics Väst AB
- Schierup, Carl-Ulrik, Hansen, Peo, Castels, Stephen, 2006. *Migration, Citizenship and the European Welfare State – A European Dilemma*. Oxford: Oxford University Press
- Sjövik, Kristian, 2004. *Demokrati bortom nationalstaten?* Lund: Department of political studies
- Van Gunsteren, Herman, 1994. "Four Conceptions of citizenship", i: Van Steenberghe, Bart (red.) *The Condition of Citizenship*. London: SAGE, s. 36-42

5.2 Publikationer

- United Nations, Economic and Social Council, 2000. *The right to the highest attainable standard of health*. 12/2000/4 CESCR General comment 14
- Social Rapport, 2006. Kapitel 9 "Grupper utanför". Socialstyrelsen *Läkartidningen*, "Diskriminering av papperslösa i vården leder till lidande och död". Nr 8, 2008, Volym 105, s. 538-541
- Socialdepartementet, Regeringskansliet, S2005/7077/HS
Öppet brev till regeringen *Frivilligorganisationer slår larm: Nytt lagförslag begränsar vård för gömda*, Regeringskansliet, Socialdepartementet S2005/7077/HS
- Picum, 2007. *Access to health care for undocumented migrants in Europe*. Bryssel. s. 7-8

5.3 Internet

Internet 1: Hämtat den 081020,

<http://www.lakareivarlden.org/sv/fakta-om-pappersl%25C3%25B6sa-i-sverige>

Internet 2: Hämtat 080701,

<http://www.skr.org/verksamhet/ekumeniskdiakonikyrkasamhalle/migrationochintegration/paskuppropet/artikelompaskuppropet.4.a93995105f257d84680004140.html>

Internet 3: Hämtat 080701

<http://www.skr.org/verksamhet/ekumeniskdiakonikyrkasamhalle/migrationochintegration/paskuppropet/artikelompaskuppropet.4.a93995105f257d84680004140.html>

Internet 4: Hämtat 081001

www.migrationsverket.se – Asyl & flyktingar – tillfälliga lagen –

”Ny prövning av beslut om av- och utvisning”

5.4 Statliga publikationer

5.4.1 Utredningar

SOU 2003:89 ”EG-rätten och mottagningen av asylsökande”

SOU 2006:78 ”Hälsa vård och strukturell diskriminering”

5.4.2 Propositioner

Proposition 2004/05:170 ”Ny Instans- och processordning i utlännings- och medborgarskapsärenden”

Proposition 2007/08:105 ”Lag om hälso- och sjukvård för asylsökande m.fl.”

5.4.3 Motioner

Motion ”Flyktingamnesti” 2005-05-17

(Vänsterpartiet, Miljöpartiet, Folkpartiet, Centerpartiet och Kristdemokraterna)

Flerpartimotion av samtliga sju riksdagspartier

Motion 2007/08:Sf341 ”Alla barns rätt till sjukvård”

Miljöpartiet

Motion 2007/08:Fi10 ”Med anledning av prop. 2007/08:100”

Motion 2007/08:Fi278 ”Grön budget för en ny tid”

Motion 2007/08:Ju319 ”Polisens ingripande mot flyktingar som lever gömda”

Motion 2007/08:Sf241 ”Ökade insatser för prioritering av ouppmärksamade barn i migrationsärenden i riskzon för exploatering”

Motion 2007/08:Sf315 ”Utgiftsområde 8 Migration”

Motion 2007/08:Sf344 ”Ett öppnare Sverige”

Motion 2007/08:So12 ”Med anledning av proposition 2007/08:49”

Motion 2007/08:Sf9 ”Med anledning av proposition 2007/08:105”

Moderaterna

Motion 2007/08:Sf335 ”En human flyktingpolitik”

Socialdemokraterna

Motion 2007/08:Ju246 ”Våld i nära relationer”

Motion 2007/08:Ju347 ”Vittnesskydd till papperslösa”

Motion 2007/07:Sf236 ”Utlänningslagen”

Motion 2007/08:Sf10 ”Med anledning av proposition 2007/08:105”

Vänsterpartiet

Motion 2007/08:A8 ”Med anledning av proposition 2007/08:95”

Motion 2007/08:C300 ”Hemlöshet – en bostadspolitisk fråga”

Motion 2007/08:Ju9 ”Med anledning av skr. 2007/08:39”

Motion 2007/08:Sf27 ”Med anledning av proposition 2007/08:147”

Motion 2007/08:Sf249 ”Mottagande av asylsökande och flyktingar”

Motion 2007/08:Sf250 ”Gömda och papperslösa i Sverige”

Motion 2007/08:Sf275 ”Utgiftsområde 8 Migration”

Motion 2007/08:So18 ”Med anledning av proposition 2007/08:110”

Motion 2007/08:So22 ”Med anledning av skr. 2007/08:111”

Motion 2007/08:Fi276 ”Fler i arbete, fler vägar framåt”

Motion 2007/08:Sf11 ”Med anledning av proposition 2007/08:105”

5.4.4 Interpellationer

Vänsterpartiet till socialminister Göran Hägglund (Kristdemokraterna)

2007/08:305 ”Rätten till sjukvård för asylsökande, gömda och papperslösa”

Vänsterpartiet till integrations- och jämställdhetsminister Nyamko Sabuni

(Folkpartiet) 2007/08:211 ”Gömda kvinnor utsatta för våld”

5.4.5 Kammarens protokoll

2007/08:43, 071213, "Migration"

2007/08:115, 080520, "Lag om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl."

2007/08:64, 080214, "Sjukvård för papperslösa och gömda"

2007/08:117, 080522, "Utredningen om papperslösas rätt till vård"

2007/08:83, 080326, "Migration och asylpolitik"